

VOLUM 7 2016

ISSN 1891-8107

DOI: <http://dx.doi.org/10.7577/ta.1799>

KOMMENTAR

Herbjørn Andresen

Ny versjon av standarden ISO 15489

ABSTRACT

Standarden NS-ISO 15489-1:2016 er gjeldende norsk standard fra 1. juli 2016. Dette er andre versjon av ISO 15489, den første versjonen fra 2001 er ikke lenger gyldig. 2001-utgaven av ISO 15489 besto av to deler. Del 2, SN-ISO/TR 15489-2:2001 er trukket, slik at den nye ISO 15489 kun består av del 1. ISO 15489 var den første internasjonale Records Management-standard, og har en funksjon som overordnet referansestandard for en voksende portefølje av senere standarder på tilgrensende områder. Denne artikkelen gjennomgår endringene i hovedtrekk, både i standarden ISO 15489 som sådan og i noen av de standardene som bygger videre på den.

Norske og internasjonale standarder

Standarder er normative dokumenter, utgitt av et medlemsbasert og faglig forankret standardiseringsorgan. En standard uttrykker en faglig enighet, eller konsensus, det er oftest en bredt sammensatt gruppe av fagfolk innen et område som beslutter innholdet. I Norge har organisasjonen Standard Norge enerett på å utgi Norsk standard. De standardene som gis ut av Standard Norge kan være «rene» norske standarder, bare utgitt i Norge og for bruk i Norge, men det har etter hvert blitt stadig mer sjeldent. De fleste standarder som utgis av Standard Norge er utarbeidet av enten International Organization for Standardization (ISO), med hovedkontor i Genève, eller Comité européen de normalisation (CEN), med hovedkontor i Brussel. For området arkivdanning, eller records management, er det i all hovedsak ISO som står bak den internasjonale standardiseringen.

Organisasjonen ISO ble etablert i 1947, og er inndelt i ulike fagområder eller tekniske komiteer. Komiteen for informasjon og dokumentasjon heter TC46, og har vært med i ISO-systemet siden

1947. Den var fra starten av primært beskjeftiget med bibliotekfaglig standardisering. Når det omfanget en teknisk komite skal dekke blir for stort, blir den delt inn i underkomiteer.

Underkomiteen SC11, med navnet *Archives/records management*, ble etablert i 1998. Første versjon av ISO 15489, som kom i 2001, var den første utgivelsen fra underkomiteen TC46/SC11.

Det at en standard er gjeldende vil først og fremst si at den er vedtatt av relevant standardiseringsorgan, og at den ikke er trukket tilbake eller erstattet av en ny versjon. Utover det kan forskjellige standarder ha ulike former for normativ status, eller bindende kraft. I en del tilfeller gjøres en vedtatt standard til en integrert del av lovverket, for eksempel ved at en forskrift henviser direkte til standarden. Dette er ikke tilfelle for ISO-standardene innen records management. I Norge har vi Noark-standard, utgitt av Riksarkivaren, som det rettslige grunnlaget for godkjenning av systemer for elektronisk arkivdanning. Noark kan betegnes som en standard ut fra sitt faglige innhold, men den utgis ikke av en standardiseringskomite med medlemsutnevnt deltakelse.

En annen variant av normativ kraft er et opplegg for å sertifisere en virksomhet eller de produktene virksomheten lager. Sertifiseringen dreier seg om at et uavhengig sertifiseringsorgan tar stilling til om de kan gå god for at en virksomhet etterlever en bestemt standard i tilstrekkelig grad. For eksempel kan en virksomhet søke Det Norske Veritas om å bli sertifisert etter standarden ISO 27001, for å få et papir på at de ivaretar informasjonssikkerheten godt nok. I utgangspunktet vil en slik sertifisering være frivillig, men det kan tenkes at enkelte motparter bare ønsker å handle med virksomheter som kan vise frem en sertifisering. I så fall kan sertifisering bli praktisk nødvendig, uten at det er et rettslig påbud. På det arkivfaglige området er det relativt nylig etablert muligheter for å få sertifisert digitale depotvirksomheter etter standarden ISO 16363, *Audit and certification of trustworthy digital repositories*. Innen records management legges det opp til en sertifiseringsordning i den relativt nye ISO 30300-serien, men den delen av serien som angir sertifiseringskriterier er foreløpig ikke ferdigstilt.

Det er også mange standarder som hverken er knyttet til rettslige regelverk eller til sertifiseringsordninger. De kan likevel ha sterkere eller svakere normativ kraft basert på om de anerkjennes og brukes av relevante fagmiljøer, og om de legges til grunn i avtaler eller som felles referanse i vitenskapelige artikler eller i den faglige diskurs for øvrig. ISO 15489 er en standard som man trygt kan si at har hatt og har betydelig gjennomslagskraft som et records management-faglig referansedokument. Andre standarder henviser til og gjenbruker begrepene i stor utstrekning, og de gir en felles referanseramme for faglige diskusjoner på tvers av landegrensener uavhengig av om det er store eller små forskjeller mellom landenes arkivfaglige tradisjoner ellers.

De ISO-standardene som blir vedtatt som norsk standard blir utstyrt med prefikset NS- eller SN- foran dens internasjonale referansenummer. Oftest er det bare dette prefikset som knytter standarden til Norge og det norske språk. Både tittel og øvrig innhold er på engelsk i de fleste standarder. I enkelte tilfeller blir imidlertid innholdet i en standard oversatt til norsk. Å lage en norsk versjon av en internasjonal standard er et arbeid som i seg selv er en form for standardisering, man treffer språklige valg som påvirker standardens normative innhold.

På records management-området er NS-ISO 30300:2011 den eneste standarden som er utgitt i norsk språkversjon. Den ble presentert i Tidsskriftet Arkiv ved utgivelsen (Bould & Bjerkelien, 2015). En annen variant som forekommer i en del tilfeller er at man gir standarden en norsk tittel, og eventuelt et nasjonalt forord, mens det øvrige innholdet er på engelsk. Den «norske» varianten av ISO 15489 har norsk forside, og heter «Norsk Standard NS-ISO 15489-1:2016, *Informasjon og dokumentasjon. Dokumentforvaltning. Del 1: Begreper og prinsipper*». Det nasjonale forordet forteller helt kort at «Den engelskspråklige versjonen av standard ISO 15489-1:2016 ble fastsatt som Norsk Standard NS-ISO 15489-1:2016 i juli 2016. Denne standarden erstatter NS-ISO 15489-1:2001.» Det er altså slik at selv om man finner en norsk tittel på ISO 15489 i litteraturoversikter og bibliotekataloger, er innholdet ellers engelsk tvers igjennom.

Litt om bakgrunnen for den første versjonen fra 2001

Arkivdanning er en gammel disiplin, og man har også hatt gjennomtenkte løsninger for elektronisk arkivdanning forholdsvis lenge før ISO 15489 ble utgitt i 2001. Standardisering er, på dette området som de fleste andre områder, ikke unnfangelsen av et nytt fagfelt men en konsolidering. Tilblivelsen kan være preget av forskjellige syn, muligens maktkamper, og større eller mindre avstand mellom ulike forslag som er oppe til vurdering. Etter at konsensus er oppnådd og standarden utgitt, er det lite igjen som kan minne om hvor slagene sto, og eventuelt mellom hvem. Noe spor etter saksbehandling finnes, men det er lite som er tilgjengelig utover komiteenes kortfattede resolusjoner. Gillian Oliver (2014) har skrevet en fagartikkel som gir et lite innblikk i prosessene bak ISO 15489. Artikkelen ble utgitt mens seneste runde i revisjonsarbeidet var godt i gang, og omfatter historien fra arbeidet med første versjon og revisjonsarbeidet frem til 2014. Den beskriver et vanskelig arbeid med å komme frem til enighet. Til tross for – eller kanskje på grunn av – problemene med å oppnå konsensus må man kunne slå fast at standarden er gjenstand for stor oppslutning i fagmiljøet.

Det som er kjent som verdens første records management-standard er den australske, nasjonale standarden AS 4390 fra 1996. Man ser da bort fra mer systemnære spesifikasjoner som tidligere Noark-versjoner eller det amerikanske forsvarsdepartementets DoD 5015 *designkriterier for elektroniske dokumenthåndteringsystemer* og lignende, som i større grad er en myndighetsstyrt og ikke en konsensusbasert fagmiljøstyrt standardisering. Standarden AS 4390 var det forelegget man startet med da ISO begynte arbeidet med første versjon av ISO 15489. Et av forslagene som var oppe til vurdering var å vedta AS 4390 som ISO-standard slik den var, og la den bli også den første internasjonale standarden.

AS 4390 er forankret i records continuum-modellen (Upward, 1996), og det sammensatte begrepet recordkeeper, som både dekker archives og records management (Reed, 1997). Det synet som vant frem da ISO 15489 ble vedtatt i 2001 var at den skulle være en mer rendyrket records management-standard enn sin australske forløper. Records continuum kom dermed ikke med som begrep i ISO 15489, men det er likevel med som et perspektiv at autentisitet må kunne opprettholdes over tid.

Et sentralt element fra AS 4390, og den australske arven, er metodologien for å utforme og implementere et records system. I del 1 (ISO 15489-1:2001) var dette presentert kortfattet i kapittel 8.4, som åtte steg der man kartlegger krav og behov, beslutter og utformer et system, gjennomfører og bruker, og reviderer og endrer systemet ved behov. I del 2 (ISO/TR 15489-2:2001), kapittel 3, er metodologien ytterligere utdypet ved at det er en fyldigere omtale av hvert enkelt steg, hva det skal brukes til, og hvordan det skal dokumenteres. Det er også med en figur som illustrerer metodologien, med kildehenvisning til National Archives of Australia and State Records New South Wales. Metodologien er best kjent under betegnelsen DIRKS, som står for «Design and Implementation of Record Keeping Systems». I ISO/TR 15489-2:2001 brukes riktignok forkortelsen DIRS, altså uten en egen bokstav tilordnet ordet «keeping». Det er likevel forkortelsen DIRKS som må sies å være fagets dagligtalenavn på metodologien, selv om den forkortelsen ikke finnes på trykk noe sted i ISO 15489.

Fremveksten av tilknyttede standarder

Det som har skjedd i tiden etter at ISO 15489 ble utgitt i 2001 er at det har blitt etablert en rekke standarder som henviser til den og bygger på den, men som til dels også avviker fra den og påvirker hvordan man i ettertid leser og forstår ISO 15489. Underkomiteen som ga ut ISO 15489, TC46/SC11, har 17 gjeldende standarder på sin utgivelsesliste pr. august 2016. I tillegg deltar underkomiteen i et par felleskomiteer, «joint working groups», blant annet for dokumentformatet PDF/A. De fleste av de 17 standardene er records management-standarder, noen få av dem er mer depotrettede «archives»-standarder. Fire av de 17 standardene fra TC46/SC11 er også fastsatt som norsk standard, med prefikset NS-ISO.

De tre standardene som utgjør ISO 16175 (del 1, 2 og 3) sier i sine avsnitt om relaterte standarder at de er «aligned with the records management principles in the International Standard on Information and Documentation – Records Management – Part 1 – General, ISO 15489». De bidrar slik sett til den mekanismen at en standards normative kraft forsterkes ved at den blir henviset til, men utover det er de ikke spesielt interessante som opptakt til revideringen av ISO 15489. ISO 16175-standardene er en sandpåstrøing av tre dokumenter med funksjonelle krav fra International Council on Archives (ICA), der de var kjent under betegnelsen «ICAreq».

Fra 2006 kom standardene i serien ISO 23081, om metadata for records, i tre deler. Disse standardene dreier seg om å treffe beslutninger om hvilke typer metadata man har behov for til ulike formål som å identifisere, tidfeste, angi kontekster for, definere rettigheter til og finne frem til med videre de arkivdokumentene eller records virksomheten mottar og produserer, og om å forvalte disse metadata typene. Den nye versjonen av ISO 15489 henviser til de to første delene, ISO 23081-1:2006 og ISO 23081-2:2007¹ i noen av begrepsdefinisjonene. Et nytt tilskudd i ISO 15489 fra disse standardene er begrepet «agent», som både kan omfatte individer og organisatoriske enheter. En mer subtil endring, som har opphav i metadatastandardene, er at metadata nå defineres som informasjon som *muliggjør* (enables) opprettelse, forvaltning og bruk av

---

¹ Gjeldende versjon av ISO 23081-2 er fra 2009, men i ISO 15489-1:2016 har man likevel valgt å referere til første versjon fra 2007.

records. I første versjon av ISO 15489 var metadata definert som informasjon som *beskriver* records, man kan kanskje si at den nye definisjonen betoner sterkere at metadata forstås som uunnværlige i records management. Uten et minimum av metadata har man ikke en record.

ISO 26122² er en standard som angir en metode for å analysere arbeidsprosesser, og avdekke dokumentasjonsbehov knyttet til ulike steg i arbeidsprosessen. ISO 26122 henviser til både del 1 og del 2 av ISO 15489, og er tett sammenvevd med DIRKS-metodikken, primært steg 2 (analysere virksomhetens aktiviteter) og steg 3 (identifisere kravene til records). Den nye versjonen av ISO 15489 har tatt inn to begrepsdefinisjoner fra ISO 26122, henholdsvis *transaction* og *work process*. Ordet *transaction* var brukt, men ikke definert, i første versjon av ISO 15489. Den nye definisjonen, som er kopiert fra ISO 26122, lyder «smallest unit of a work process, consisting of an exchange between two or more participants or systems».

Den relativt nye ISO 30300-serien er de standardene som kanskje i størst grad både har vært avhengig av ISO 15489 og påskyndet behovet for at den revideres. NS-ISO 30300:2011 er også oversatt til norsk. Serien er under utvikling, de tre gjeldende standardene i serien er ISO 30300:2011, ISO 30301:2011 og ISO 30302:2015. Serien er laget over en lest som kalles standarder for ledelsessystemer, der de mest kjente tilsvarende ledelsessystemer er generelt kvalitetssystem (ISO 9000-serien), miljøledelse (ISO 14000-serien) og informasjonssikkerhet (ISO 27000-serien). En standard for ledelsessystemer inneholder begreper og metoder som skal sikre at en virksomhet har vedvarende prosesser der ledelsen er involvert og forpliktet. Typiske ingredienser i et ledelsessystem er jevnlig revisjoner, håndtering av konkrete avvik, organisatorisk læring og kontinuerlig forbedring. Prosessene er i hovedsak sykliske. I ISO 30300-serien utgjør de faglige begrepene og prosessene fra ISO 15489 en vesentlig del av den innmaten som disse ledelsessystemperspektivene blir anvendt på. Som en litt enkel betraktning kan man si at ISO 15489 har som hovedanliggende å trekke opp rammene for hva faget records management er, mens ISO 30300-serien dreier seg om å få hele virksomheten til å gjøre det som trengs for å utøve records management godt nok.

En liten kuriositet i historien bak revisjonen av ISO 15489 er at man i en tidligere runde vurderte å bygge om ISO 15489 til en standardserie etter ledelsessystem-modellen. Underkomiteen TC46/SC11 satt sammen en arbeidsgruppe, WG 5, som fikk i mandat å revidere ISO 15489. Det er vanskelig å finne spor som viser hvorvidt tankene om å endre standarden til en slik serie var særlig utbredt, men at de har vært oppe til diskusjon fremkommer blant annet i en presentasjon holdt av komitemedlemmet Hans Hofman (2008). Arbeidsgruppen ble avvirket uten å fremme forslag til revidert standard, mens en annen arbeidsgruppe samtidig arbeidet med den kommende ISO 30300-serien. I 2012, ett år etter at de to første standardene i ISO 30300-serien ble utgitt, nedsatte TC46/SC11 en ny arbeidsgruppe WG 13, som igjen fikk i mandat å revidere ISO 15489 del 1 og 2.

Påvirkning mellom ISO 15489 og ISO 30300-serien går begge veier. I ISO 30300:2011 ble det gjort en liten endring i definisjonen av selve records-begrepet. I ISO 15489-1:2001 lød

---

² ISO 15489-1:2016 refererer til versjonen ISO/TR 26122:2012. Det er strengt tatt gal referanse, gjeldende internasjonale versjon er ISO/TR 26122:2008. En 2012-versjon eksisterer bare som felles nasjonal standard for Australia og New Zealand, med den fulle referansen SA/SNZ TR ISO 26122:2012.

definisjonen «information created, received and maintained as evidence and information by an organization or person, in pursuit of legal obligations or in the transaction of business». I 2016-versjonen er definisjonen endret til «information created, received and maintained as evidence and as an asset (...)». Begrepet *asset* er oversatt til *aktivum* i den norske versjonen av NS-ISO 30300:2011, og omfatter alt som har verdi for virksomheten. Begrepet aktivum er sentralt i et ledelsessystem, det rommer også et perspektiv på hvorfor noe skal sikres, og omfatter da også mer immaterielle egenskaper som kompetanse, taus kunnskap, tillit og omdømme osv., i tillegg til alskens gjenstander, og mye som er mer beslektet med informasjon i tradisjonell forstand slik som registre, programvare og algoritmer osv. Man kan sikkert ha ulike meninger om hvorvidt begrepet *asset*, eller aktivum, beriker eller opplyser definisjonen av record i særlig grad. Det som er verdt å merke seg i denne sammenhengen er at ISO 15489-1:2016 har endret sin definisjon av record, til «... and as an asset ...», selv om begrepet asset ikke er definert i ISO 15489.

ISO 15489 har altså fornyet en del av sine begrepsdefinisjoner, for å harmonisere dem med endringer i de relaterte standardene som har kommet til i ettertid. Samtidig er det en rekke definisjoner i disse relaterte standardene som nå henger igjen i de definisjonene som opprinnelig ble basert på 2001-versjonen av ISO 15489. Eksempelvis henger ISO 30300:2011 igjen med definisjonen av metadata som «data describing...», mens ISO 15489-1:2016 har overtatt definisjonen «... information, which enables ...» fra ISO 23081-1:2006. Resultatet er en runddans av behov for «alignments», eller harmoniseringer, flere arbeidsgrupper i TC46/SC11 er i gang med å gjennomgå behovene for revisjon av ulike standarder.

Någjeldende versjon av ISO 15489

ISO publiserte ny versjon av ISO 15489 del 1 i engelsk utgave 15. april 2016. Det er en liten endring i tittelen siden 2001-versjonen. Den fulle tittelen for den engelske utgaven av ISO 15489-1:2016 er «Information and documentation – Records management – Part 1: Concepts and principles». I 2001-versjonen lød siste del av den engelske tittelen «Part 1: General». Den norske versjonen, som er gjeldende norsk standard NS-ISO 15489-1:2016, har utgivelsesdato 1. juli 2016. Det er gjort en tilsvarende endring i siste del av tittelen. I 2001-versjonen var den «Del 1: Generelle prinsipper», mens den nå er «Del 1: Begreper og prinsipper».

Det som kanskje kan ses som en større og mer overraskende endring er at det ikke lenger finnes noen gjeldende del 2 av ISO 15489. Underkomiteen TC46/SC11 besluttet ved en resolusjon i mai 2016 å trekke standardens del 2. Resolusjon 26/2016-05 er så kortfattet som dette: «ISO/TC 46/SC 11 resolves to request its Secretariat to withdraw the ISO/TR 15489-2:2001 *Information and documentation -Records management -Part 2: Guidelines*». I neste resolusjonspunkt fra samme møte, 27/2016-05, oppheves arbeidsgruppen WG 13 som hadde ansvar for å revidere både del 1 og del 2 (International Organization for Standardization TC46/SC11, 2016).

Resolusjonspunktene sier ikke noe mer om årsakene til at del 2 skrinlegges, men på spørsmål i en e-post svarte en saksbehandler fra Standard Norge følgende: «Det ble besluttet i ISO-komiteen i møte i mai at revisjonsprosjektet for 15489-2 ikke skal gjennomføres. En anser at informasjonen i

15489-2 er fanget opp i den nye utgaven av 15489-1. Jeg kjenner ikke innholdet tilstrekkelig til å ha noen oppfatning om det, men det er det som er budskapet fra møtet» (Hjulstad, 2016).

Noe som er verdt å merke seg, og som kan virke litt forvirrende når man leser den någjeldende versjonen av ISO 15489, er at den ble skrevet og vedtatt før SC11 faktisk hadde besluttet å trekke del 2. Derfor er formuleringen «in this part of ISO 15489» brukt en rekke steder i teksten, og for den som ikke kjenner bakgrunnen er det kanskje nærliggende å undres over hvilke andre deler som måtte finnes.

Noen av de viktigste endringene i ISO 15489

Begrepsdefinisjonene har gjennomgått noe små endringer, en del av dem er nevnt i gjennomgangen av revisjonsarbeidet ovenfor. De største og viktigste endringene ligger i hvordan kapitlene er omarbeidet, hva som er tilføyd og hva som er tatt ut. Blant annet er både kapittel 4 «Benefits of records management» og kapittel 5 «Regulatory environment» ikke lenger til stede som egne kapitler, men elementer av innholdet finnes fordelt andre steder i teksten.

Den nye versjonen synes å være skrevet ut fra en høyere bevissthet om at den skal fungere som en grunnleggende standard som andre standarder på området skal forholde seg til. Standardens kapittel 2, med overskriften «Normative references» sier kort og greit «There are no normative references». En tilhørende merknad utdyper: «This part of ISO 15489 is designed as a self-contained resource, meaning there are no documents which are indispensable for its application». Dette er en noe mer offensiv posisjon enn i 2001-versjonen. Man kan for så vidt også diskutere om det egentlig er dekning for å si det så sterkt, ettersom 2016-versjonen vitterlig viser til andre, underliggende standarder som belegg for deler av innholdet.

I introduksjonskapitlet til 2016-versjonen legges det vekt på at standarden også må kunne håndtere ulike virksomhetskonstellasjoner, der ansvaret for håndteringen av records kan strekke seg utover tradisjonelle organisasjonsgrenser og jurisdiksjoner. Profesjonsutøverne må kunne forstå og møte et mangfold av både interne og eksterne interessenters behov. Det er et betimelig tilskudd, standarder og teori om arkivdanning har i liten grad vært innrettet mot dokumentasjon av fellestjenester eller prosessløp på tvers av virksomheter eller etater. Selv om det er varslet i innledningen er det ikke et perspektiv som kommer særlig tydelig til uttrykk så mange steder i den nye versjonen. Først og fremst er det dekket i kapittel 7.3, under overskriften «Understanding the business», som blant flere andre elementer omfatter, i punkt d, «internal and external stakeholder requirements». I 2001-versjonen var eksterne interessenter også nevnt, men bare i forbindelse med vurderinger av oppbevaringsbehov. Mer komplekse organisasjonsformer er dekket i punkt h:

identification of the internal and external agents involved in the business activity.

Understanding the organization responsible for the business should include identifying whether it comprises a number of organizations working collaboratively or independently in more than one industry, sector, jurisdiction and/or geographical region.

Metadataenes rolle i records management er bygget en del ut sammenlignet med tidligere versjon, noe som kan sies å følge naturlig av endringen i definisjonen av ordet metadata. Metadata ses ikke bare som et tilskudd, eller en av flere måter å beskrive noe på, det ses som en definisjonsmessig nødvendighet for at noe skal bli og forbli records. Det slås fast (i avsnitt 5.2.3, s. 6), etter en liste over ulike typer metadata som er påkrevd, at «[r]ecords that do not possess such metadata lack the characteristics of authoritative records». Det er også lagt større vekt på forvaltningen av metadata og av de skjemaer man uttrykker metadata gjennom.

Begrepet metodologi, og den tilhørende DIRKS-metoden, er i sin helhet ute av ISO 15489. Det man har fått inn i stedet er et helt nytt kapittel om *appraisal* (kapittel 7). Det dreier seg i denne sammenheng om å analysere og forstå virksomheten, og å kartlegge dokumentasjonskrav med mer. Dette er en syklisk prosess, beslektet med ledelsessysteminnretningen i ISO 30300-serien. Begrepet appraisal er kanskje litt forvirrende her, ettersom vi vanligvis oversetter det med bevaringsvurderinger. I det nasjonale forordet til den britiske utgaven, BS ISO 15489-1:2016, er den britiske speilkomiteen inne på noe tilsvarende: «The meaning of some terms used within this standard differs from UK practice. For example ‘appraisal’ is used in a broad sense to cover what could be termed analysis». Appraisal i den brede forstand man har fått inn i ISO 15489-1:2016 omfatter imidlertid også vurderinger som går frem til disponering³. Appraisal fyller dermed både en rolle som arvtaker etter DIRKS-metodologien i standarden, og som en noe fyldigere bakgrunn for disponeringsbeslutninger enn det man hadde i tidligere versjon. Kapitlet appraisal i den nye ISO 15489-1:2016 dekker i stor grad, men i forholdsvis komprimert form, innholdet i kapittel 3 i standardens del 2 som nå er trukket.

Et annet sentralt begrep fra standardens tidligere del 2 er begrepet «records controls», som var fylldig behandlet i ISO 15489-2:2001 kapittel 4. I engelskspråklig faglitteratur om internkontroll og sikkerhetsregulering og lignende brukes ordet «controls» ofte i betydningen kontrollmekanisme, reguleringsmåte eller tiltak⁴. Det kan for så vidt også bety etterprøving eller revisjon, men jeg anser det rimelig å tenke seg at kontrollmekanismer er en mer treffende oversettelse i denne sammenhengen. Begrepet «controls» fantes også i 2001-versjonen av del 1, men der var det ikke brukt på en stringent og systematisk måte. Begrepet «records controls» er en slags paraplybetegnelse for klassifiseringssystemer, funksjonsbeskrivelser, metadataeskjemaer, tilgangsregler, og bevarings- og kassasjonsbeslutninger. I den nye 2016-versjonen har «records controls» fått et eget hovedkapittel (kapittel 8). Records controls er analytisk adskilt som egne enheter i recordssystemet, og ikke integrert i løpende records og aggregeringer.⁵

---

³ Her kan man støtte seg på den norske teksten i NS-ISO 30300:2011, avsnitt 3.3.5, som definerer disponering som «prosesser forbundet med å implementere beslutninger om å beholde, å kvitte seg med, å destruere eller å overføre dokumentasjon (...)» og en tilhørende nasjonal merknad som sier at termen ‘disponering’ er benyttet for det engelske ‘disposal’.

⁴ Eksempelvis, i informasjonssikkerhetsstandard ISO 27001 blir brannmurer og tilgangsstyring benevnt som mulige, ulike «controls», etter terminologien i sikkerhetskapitlet i personopplysningsforskriften ville man kalle det ulike «tiltak».

⁵ Med en assosiasjon til mer systemnære standarder kan man kanskje si at adskilte «controls» er i tråd med tankegangen i MoReq, med for eksempel adskilt klassifikasjonssystem, til forskjell fra Noark der slike mekanismer er mer integrert i arkivstrukturen. Dette er imidlertid standarder av et annet slag, og ikke helt direkte sammenlignbart.

Sykliske gjennomganger for å forbedre recordssystemet er også et element som var til stede i noen grad i 2001-versjonen, men som er tydeliggjort og vektlagt sterkere i 2016-versjonen. I 2001-versjonen var det et eget, veldig kort kapittel om «monitoring and auditing», i tillegg til et kapittel med samme tittel i standardens del 2, som begge dreide seg om å sjekke internt eller med ekstern hjelp at man overholder myndighetskrav. I 2016-versjonen er «monitoring and evaluation» et delkapittel under «policies and responsibilities», og omfatter utarbeiding og gjennomføring av et program for kontroll, endringshåndtering og kontinuerlig forbedring av recordssystemet. Dette delkapitlet trekker ISO 15489-1:2016 et godt stykke over i retning av opplegget for ledelsessystemer som ISO 30300-serien dreier seg om.

Er revideringen av ISO 15489 vellykket?

Femten år er en forholdsvis høy alder for en versjon av en standard, og en revisjon var på sin plass. Et slags mulig «objektivt» mål på om det er vellykket er kanskje om den opprettholder sin solide posisjon innen faget. Den vurderingen må nødvendigvis ligge litt frem i tid.

Det går an å tilby en litt mer subjektiv vurdering, som selvfølgelig ikke må ses på som annet det. Jeg mener at de grepene som er gjort i det store og hele er fornuftige, og kanskje særlig vektleggingen av at arbeidet med å forstå virksomheten og dokumentasjonsbehovene kan trenge å ta inn over seg mer komplekse virksomhets- og tjenestestrukturer. Struktur og sammenheng i kapitlene har etter mitt syn blitt bedre. De konkrete endringene som er gjort kan diskuteres både ut fra smak og behag, og som faglig flisespikkeri. Jeg synes for eksempel at verbet «enables» i definisjonen av metadata er klargjørende, mens substantivet «asset» i definisjonen av records ikke er det.

Det jeg likevel synes er mest tankevekkende er at ISO 15489 insisterer på sin posisjon som frittstående og grunnleggende standard på området. For meg blir det stadig mer tydelig at den er en integrert del av hele porteføljen av records management standarder, og påvirkes av utviklingen av andre omkringliggende standard i like stor grad som den selv påvirker. Kvaliteten og egnetheten av records management-standardene er avhengig av hvor godt de henger sammen totalt sett, og ikke bare av hvor god hver enkelt standard er isolert sett. Jeg er litt bekymret over sammenhengen i familien av standarder. De forskjellene som oppstår er kanskje delvis unngåelige på grunn av at revisjonsarbeidet er asynkront, men en del av tvetydighetene og uoverensstemmelsene i begrepsbruken kunne antakelig ha vært unngått. Å forene konsensus med faglig utvikling ser ut til å være en krevende oppgave.

Litteratur

- Bould, M., & Bjerkelien, J. (2015). ISO 30300 Information & documentation – Management system for records på norsk – en ny start. *2015*, 6. doi: 10.7577/ta.1315
- Hjulstad, H. (2016, 17.8.2016). [Personlig kommunikasjon, e-post - SV: Spørsmål: Er SN-ISO/TR 15489-2:2001 fremdeles gyldig som norsk standard?].
- Hofman, H. (2008). «ISO Standardisation in records and archives management». Powerpoint-presentasjon, tilgjengelig fra Statsarkivet i St. Gallen-kantonen, Sveits. Hentet fra

http://www.staatsarchiv.sg.ch/home/auds/12/_jcr_content/Par/downloadlist_4/DownloadListPar/download.ocFile/Praesentation%20Hofman.pdf

International Organization for Standardization TC46/SC11. (2016). N1609 Resolutions of the 32nd ISO/TC 46/SC 11 Archives/records management meeting. Hentet fra

<https://committee.iso.org/files/live/sites/tc46sc11/files/resolutions/N1609%20Resolutions%20of%20the%2032nd%20ISO/TC46SC11%20meeting%20May%202016%20Wellington.pdf>

Oliver, G. (2014). International records management standards: the challenges of achieving consensus. *Records Management Journal*, 24(1), 22-31. doi: doi:10.1108/RMJ-01-2014-0002

Reed, B. (1997). Electronic records management in Australia. *Records Management Journal*, 7(3), 191-204.

Upward, F. (1996). Structuring the records continuum. Part 1: post custodial principles and properties. *Archives and manuscripts*, 24(2), 268-285.